

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑ

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΦΦΕΝΕΙΑ

Τὰ καφφενεδάκια τῆς Τουρκοκρατίας. — Τὸ «Πράσινο Δενδρί» καὶ οἱ ἔρωτες τῶν βαυκαρῶν. — Ποῦ ἐφαντάζετο ὅτι πίνει σαρμάνια ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος. — Τὸ «Δασκαλοπάζαρο» καὶ τὸ «Καφφέ — τσουράκι». — Τὸ «Καφφενεῖον τῶν Εὐ Φρενούντων». — «Τὸ τοιμποῦκι τοῦ Καπετάν Κλίμακα !» — «Ὠραία Ἑλλάς», τὸ καφφενεῖον τῶν Ἀθηναϊκῶν συνωμοστῶν κ. λ. π.

Ὅταν βλέπουμε τὰ σημερινὰ μεγάλα καὶ πολυτελῆ καφφενεῖα τῆς πρωτεύουσας, μᾶς εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμε τὴ φτώχεια τῶν καφφενείων τῆς παλαιᾶς Ἀθήνας—τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ἔπαιζαν τόσο σπουδαῖο ρόλο στὴν ἐπίσημη ἀλλὰ καὶ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Στὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας, ὑπῆρχαν στὴν πρωτεύουσα μερικά καφφενεδάκια κοντὰ στὸ μεγάλο Τζαμί, καὶ στὴ λεγομένη Βρύση τοῦ Βορριά. Μιά παλιὰ εἰκόνα τοῦ Ντυμπρέ μᾶς παριστάνει ἕνα τέτοιο, φτωχικὸ, μὲ χαμηλὸ ταβάνι, ὅπου διάφοροι Τοῦρκοι ροφοῦν τὸ ναργιλέ τους. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι, ἐκεῖ πού σήμερ ἀπάρχει ἡ λεωφόρος Ἀμαλίας ἐστήθη ἕνα μικρὸ σανιδολοιπὸ καφφενεῖο, κοντὰ στὴ «Μουμπτιουνίστρα», ὅπως ὀνομάζετο μὴ μικρὰ δεξιαμενὴ γιὰ τὴν ἀποθηκεῖν νερὸ ἀπὸ ἀρχαῖο ὕδραγωγεῖο. Τὴν παράγω αὐτὴ διηθύνε ἕνας γέρος ἀγωνιστῆς, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐξάρτησε πολὺν καιρὸ. Ὅταν ἦσαν οἱ Βαυαροὶ, ἀνοίξαν τὸ πρῶτο Ἀθηναϊκὸ καφφενεῖο, τὸ «Grüner Baum», ἥτοι «Πράσινο Δενδρί».

Τοῦτο βρισκόταν, κοντὰ τὴν Ἁγία Τριάδα, στὴν Ἱερὰ οἰκία. Ἦταν ἕνα εἶδος λέσχης καὶ ἐστιατορίου καὶ ἐσυντηρεῖτο κυρίως ἀπὸ τοὺς Βαυαροὺς ἀξιωματικούς. Οἱ ἰδρυταὶ του ἦσαν ἕνας ἀρχαῖος δραγονὸς Βαυαρὸς καὶ ἡ γυναικα, παλαιὰ σὺ χήνα καλοθερμμένη. Τὸ «Πράσινο Δενδρί», πού εἶχε ὄχι εὐρωπαϊκὸν καταστήματός, ἦταν κίβλας μὴ πολυτέλεια γιὰ τὴν Ἀθήνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Φαντασθῆτε ὅτι εἶχε καὶ ἀναγνωστήριον. Ἐκεῖ, ὅσοι θέλανε νὰ γευματίουν βρισκάνε τροφὰ φαγητὰ, ἀγὰ, καὶ—πράγμα σπάνιον γιὰ τὰ κατόπιν ἔτη—ζαμπόν, πρὸ πάντων ὅμως ἔξοχα Γερμανικὰ λουκάνικα. Ἐκεῖ παρέφετε ζάποτε καὶ καμμιὰ εὐρωπαϊκὴ ἐφημερίδα, ἀπὸ τὴν ὁποία μαθαίνανε οἱ ξένοι ἀξιωματικοὶ τί γίνεται στὴν Εὐρώπη. Ἐκεῖ προσοφάνηζε καὶ ἡ μπίρα, πού ἔχει πάρει σήμερ τὴσὴ διάδοσι. Τὸ «Πράσινο Δενδρί», εἶχε καὶ τὴν ὀρχήστρα του, τὴν ὁποία διηθύνε ὁ Βλίσταν παιζόντας ἔξαισιον φλάουτο. Συχνὰ μάλιστα ἐπῆγαν καὶ ὁ Βασιλεὺς Ὄθων νὰ τὸν ἀκούσῃ καὶ νὰ πῆ τὴ μύθρα του μὲ τὸ σχετικὸ μεξεδάκι.

Οἱ ἰδιοκτητὰι του σιγὰ—σιγὰ ἐφύτρεψαν δέντρα, ἔξωρῶσαν τὰ γύρω καὶ τὸ ἔκαναν τὸ κέντρο τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ὁ Ὄθων ἐστῆλε νὰ Βασιλικὴ Μουσικὴ νὰ παίζῃ, καὶ κάτω ἀπὸ τὴς μουρῆς οἱ ἀξιωματικοὶ ἐχόρευαν—μεταξὺ τους, ἐννοεῖται—βάλες καὶ ποταζες, ἐνθὸ παρακάτω, στὴς ταβέρας τοῦ Χασεζή βροντοῦσε τὸ ναοῦν καὶ ἀλάλαζε ἡ πίπια! Ἐκεῖ μέσα ἐπίσης οἱ Βαυαροὶ ἐπαίζαν σπαθὶ καὶ τὸ ἐδίδαν στὸς Ἕλληνας συναδέλφους τὸν ἀξιωματικὸς. Ἐκεῖ, σιγὰ σιγὰ ἀνετιχθῆσαν καὶ ἡ πρῶτες γνωριμίες Βαυαρῶν καὶ Ἑλληνῶν πού συχνὰ ἐτελείωναν σὲ γάμο. Οἱ ἰδιοκτητὰι τοῦ καφφενεῖου ὄταν ἐξεθρονίσθησαν οἱ Βασιλεῖς, δὲν ἐφυγαν μαζί τους, ἀλλὰ ἔμειναν καὶ συντηροῦσαν ἀξιοπρεπῶς τὸ καφφενεῖο τους.

Μέχρι τοῦ 1860 τὸ καφφενεῖο τοῦτο ὑψίστατο, ὄχι στὴν ἀκμὴ του βέβαια, ἀλλὰ ὡς ἐξοχικὸ. Ἡ νεολαία πού εἶχε νὰ ἐξοδηγεῖ λίγες σφάντζιζες, ἐπῆγαν ἐκεῖ καὶ εἶνε τὴ μύθρα τῆς. Διάφορες παρῆς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Βρατσάνον, ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος, ὁ Λεωνίδας Δεληγιώργης, ὁ Ἀγγελὸς Βλάχος, ὁ Βυζάντιος, ὁ Λουγογιάνης, ὁ Φίλιππος καὶ τόσες ἄλλες Ἑλληνικὲς προσωπικότητες. Οἱ ἰδιοκτητὰι εἶχαν ἐξελληνιστεῖ πευὰ, καὶ ἀντὶ μύθρας ἔδιναν... ρετοινατό, τὸ ὁποῖον μάλιστα ὁ Παράσχος σ' ἕνα ποιήμα του φαντάζεται (κατὰ ποιητικὴν ἄδειαν) ὡς σαμπάνιαν! Κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα τοῦ καφφενεῖου αὐτοῦ ἐδιάβρσαν τὰ πρῶτα ποιήματά τους ὁ Ἄχ. Παράσχος, ὁ Δημ. Παπαρηγόπουλος, ὁ Βασιλειάδης, ὁ Βλάχος, ὁ Ἀλέξ. Βυζάντιος καὶ ἄλλοι. Καὶ ἀπὸ τὸν κῆπο αὐτὸ ἐπῆγαν ὕστερα στοῦ Κεραμῖ τοῦ Ζαχαροπλαστεῖο, πού ἦταν κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο σπίτι τοῦ Παζῶ, στὴν ὁδὸν Πειραιῶς. Καὶ ἐκεῖ τὰ ποιητικὰ τους δόντια ἐτραγάνιζαν τὸ γλύκιμα τῆς ἐποχῆς, τὸ περιφίμιο τρίγωνο.

***

Κατὰ τὸ 1850 στὸν «κῆπο τοῦ κλαυθμόνος» ὑπῆρχε ἕνα καφφενεδάκι μὲ γάρφαρη βουσοῦλα. Ἐκεῖ ἐμαζεύοντο οἱ ἀπὸ περῶν Ἑλλάδος ἐρχόμενοι θ ε σ ι θ ρ α ι καὶ ἐπερῶνεν τὸ πέρασμα τοῦ βουλευτοῦ πού ἐφρόντιζε γιὰ τὸ διορισμὸ τους. Τὸ ζαλοκαίρι τοῦ καφφενεῖο αὐτοῦ ἦταν ὁ τόπος συγκεντρώσεως τῶν διδασκάλων πού ἐφρόντιζαν γιὰ εἰναικὴ μετὰθεσι. Ὅθεν εἶχε ἐπωνομασθῆ τὸ «Δασκαλοπάζαρο» κατ' ἀπομίμωσιν ἐνὸς ἄλλου π α ρ ι ο ὦ πού γινόντανε καθὲς Δευτέρα στὴν πλατεία τοῦ Θησεῖου.

Στὸ μεταξὺ νέα καφφενεῖα ἀναφαίνονται. Τὸ καφφενεῖο τῆς «Ὠραίας Ἑλλάδος» στὴ διασταύρωσι τῶν ὁδῶν Ἐρμού καὶ Αἰόλου. Ἡ Γαλλικὴ μαντὰμ Ρομπῆρ εἶχε ἀνοίξει τὸ δικὸ της ἀπέναντι τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, παραπλευρῶς δὲ ὑπῆρχε τὸ καφφενεῖον τῆς «Ἀνατολῆς». Ἡ πόλις ἐφθάνε ὡς τὴν πλατεία τῆς

Ἑθνικῆς Τραπέζης, ἀλλὰ καὶ περὶ πέρα ὑπῆρχαν καφφενεῖα. Κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἰσχομάχου ἦταν τὸ «Τίβολι» κοντὰ τὸ «Πανσίλυπο» καὶ στὰ Χαντεῖα τὸ «Καφφενεῖον τῶν Εὐ φρονούντων» ἐνθὸ πίσω ἀλλώνοντο ζωοφάρμα καὶ ἀμπέλια. Στὰ κέντρα αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπῆγαν τὸ γ ι α β ἄ σ ι ζ ο καὶ τὸ β α ρ ὶ γ λ υ ζ ὶ τους, ἔπαιζαν τὸ σαμπίλι τους καὶ ἐξονόμιζαν μετὰ σοβαρότητος τὴ πολιτικὴ τοῦ Ναπολέοντος Ι', τοῦ Πάλλεστρον καὶ τοῦ Μετερνίχου. Ὑπῆρχε καὶ ἕνα «Καφφενεῖο τῶν γερόντων» ὀνομαστὸ γιὰ τὴν τέχνη τοῦ τ σ α μ π ῆ του στὴν κατασκευὴ τοῦ...χαμομηλιοῦ!

Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνὴ ἔοσαν ἀκόμη ὄλοι οἱ ἄνδρες τοῦ Ἀγῶνος καὶ ἦταν κατὰ κανὸνα καφφενεῖοι. Οἱ περισσότεροὶ ἐπῆγαν ἀπὸ καφφενεῖα ζωοστούλιτοι, μὲ τὰ νομιμοῦμα ἀπὸ σελῆρι καὶ παρακολουθούμενοι ἀπὸ μερικά παλληγάρια τους. Οἱ ἀγωνιστὰι ἐσῆγαν κατ' ἀρχὰς στὰ καφφενεῖα τοῦ Συντριβανιοῦ, κατόπιν ὅμως ἔκαναν κέντρο τους τὸ «Καφφενεῖο τῶν Εὐφρονούντων», ἰδιοκτησίας τοῦ Χάντα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ τὸ ὄνομα τῆς συνοικίας. Ὁ Χάντας αὐτός, χορτοπαίκτης στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἐγκαταστάθη στὰς Ἀθήνας καὶ ἔγινε μέγας καὶ πολὺς. Στὸ κέντρο αὐτὸ μοσοῦσε κανεὶς ν' ἀποθαιμῆσῃ τὰ τοιμποῦκα τῶν ἀγωνιστῶν παραταγμένα στὴ γραμμῇ, τρόπον τινὰ σὲ ἐκδῆσι. Ἦταν πολυτέλη, ἀπὸ διαφόρα καὶ εὐνοδιάζοντα ξύλα, στολισμένα μὲ χειρομιάρι καὶ χρυσάφι. Εἶχαν δὲ γίνε πασιγινωτά, ὄχι μόνον στοὺς σερβίτῶνες, ἀλλὰ καὶ στοὺς πελάτες, πού ἐφιλοδοχοῦσαν τὴν ἀπόκτησι ἐνὸς τέτοιου τοιμποῦκοῦ, ὅπως οἱ στρατιώτες τῆς Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως ἐφιλοδοχοῦσαν τὴ στραταρχικὴ γάρβδ! Τὸ τοιμποῦκα τοῦ Λαγκζή καὶ τοῦ Χατζηχορηγότου ἐθεοοῦντο ἀπὸ τὰ καλλίτερα. Μόλις οἱ στρατιῶται αὐτοὶ ἢ καὶ ὁ στρατηγὸς Κλίμακας ἐφανερῶνοντο στὴν πόρτα τοῦ καφφενεῖου, οἱ θαμῶνες ἐσηκνόντο μὲ σεβασμὸ καὶ οἱ σερβίτοροι μὲ φωνὴ μονεζίνη διαλάλοισ :

— Τὸ τοιμποῦκι τοῦ καπετάν Λαγκζή !..

— Τὸ τοιμποῦκι τοῦ καπετάν Κλίμακα !..

Ἡ φράσις εἶχε γίνε κοινὴ, καὶ οἱ λοιποὶ τῆς ἐποχῆς τὴν διαλάλοισαν στοὺς ἄλλους, ἀπομιμούμενοι τὸν περὶεργὸ τῶνος τῆς φρονῆς τοῦ σερβίτορου.

Ἀπὸ ἐκεῖ οἱ ἀγωνιστὰι ἐπῆγαν ἀπὸν ὀνομαστὸ φούρνο τοῦ Γερομά, νὰ φάνε ὄθειοι τοὺς λουκαζομάδες καὶ τὰ κατιμῆμα πού ἔδωσαν στὸ Γερομά καὶ πρῶτα του κέρδη. Ὅταν πέθανε στὰ 1889 ἄφησε περιουσία ἐνὸς ἑξατομυρίου.

***

Στὴν πρωτεύουσα ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα καφφενεῖα, σκορπισμένα σὲ διάφορες συνοικίες. Ὑπῆρχε ἕνα στὴ βρύση τοῦ Λέβα, σιγαζόμενο ἀπὸ ροιτητὰς, διὸ ἄλλα στὴν Πλάζα, τὸ καφφενεῖο τοῦ Μεταξά κάτω ἀπὸ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ τὸ «Καφφέ-Τσουράκι» στὴ ρίζα τοῦ Λυκαβητοῦ. Ὀνομάσθηξε ἔτσι γιὰτι ἐκεῖ ἐσῆγαν καὶ μερικά γερόντια πού καθόντουσαν νι ἐπῆγαν τσουράκια !

Ἐκεῖνο ὅμως πού ἐκυρίαρχησε γιὰ 40 ὀλόκληρα χρόνια, εἶνε τὸ ἱστορικὸ καφφενεῖο τῆς «Ὠραίας Ἑλλάδος». Τοῦτο ἰδρύθη στὰ 1839 ἀπὸ τὴν ἰταλὸν Σάγδο, κατόπιν ὅμως τὸ διηθύνε ὁ Βενετοῦσῆος πού τὸ ἔφερε στὴν ἀκμὴ του. Ἡ θῆσις του καὶ ἡ ἐπίλωσις του εἶχαν δημοσυργῆσι τὴν ἐπιτυχία του. Στούς μαθῶνες καναπέδες του ἐκάθησαν στρατηγοὶ, πολιτενταὶ, δημοσιογράφοι, γεροσυσταῖ, διδάσκαλοι τοῦ Γένους, ὑπάλληλοι κλπ. Γενεὲς ἐφῆρσαν ἀπὸ καὶ μέσα. Ἐκεῖ ὄργανώθησαν διαβουλίαι, πολιτικὲς σεμνωρίες, ἀντιποθωνικὲς συνωμοσίες, ἐκεῖ μέσα ἐχαλεθῆσαν οἱ τερατώδεις διαθέσεις ἐναντίον τῆς βασιλείσεως Ἀμαλίας. Ὁ παλιὸς του ἦταν ὁ παλιὸς τῆς δημοσίας γνώμης. Τὸ καφφενεῖο τῆς «Ὠραίας Ἑλλάδος» ἦταν τὸ βαρομετρο τῆς Κυβερνητικῆς εὐσταθείας. Μὲ τὴν σειρά του ὅμως παρήγαγε καὶ τοῦτο καὶ τέλος ἔβλεψε τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1879. Καὶ ὁ ποιητῆς τὸ ἐθρόνησε ἔτσι :

Μετὰ τῆς Ἑλλάδος πρῶτον τῆς ὀραίας ἐπεγάνη
Κ' ἔφαγε μὲ τὴν Ἑλλάδα τῶν ὀραίων ν' ἀποθάνη.
Εἶς αὐτὸ τὸ καφφενεῖον εἶδαν, ὡς εἶς διαφῶνος,
Σεκουραζόμενος ὄλοισ τοῖς στρατώμασι τοῦ Ἀγῶνος.
Τὸ ἐφρόντις στραταρχεῖον ἐν ἀνακομῇ ἀράτωμα,

Τὸ ἐνόμιζες ἡρόσον ἀπὸ τροπίαν γεμῆτων.
Καὶ προθάλαμον οὐρηγῶνος λαϊκῶν κοινο-
[βουλιῶν...]

Μερικά ἀπὸ τὰ παλιὰ καφφενεῖα τῶν Ἀθηνῶν σώζονται ἀκόμη, ἂν καὶ μὲ ἄλλα ὀνόματα, λησιμονημένα. Σήμερ ὑπάρχον τὰ λαμπρὰ καὶ εὐρωπαϊκὰ ἀθηναϊκὰ κέντρα, κανένα ὅμως δὲν ἔχει τὴν ἱστορία τοῦ «Πράσινου Δενδριοῦ» καὶ τῆς «Ὠραίας Ἑλλάδος».